

Розвиток електронного врядування в Україні: теоретичні та практичні аспекти

Безверхий Владислав Володимирович,
студент 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
ННІ економіки і права
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

На сучасному етапі розвитку України чітко прослідковується курс на реалізацію концепції «цифрової держави», важливим елементом якої є використання інформаційно-комунікаційних технологій в публічній сфері суспільних відносин при здійсненні електронного урядування. Євроінтеграційні прагнення нашої держави стимулюють подальшу розбудову транспарентності публічного управління, що має стати однією з пріоритетних цілей державної політики. У цьому контексті важливого значення набуває активізація наукових досліджень з питань становлення та розвитку електронного урядування, виявлення проблемних питань та можливих шляхів їх розв'язання. В межах цієї роботи спробуємо охопити частину з них.

Поняття «електронне урядування» розглядається досить по-різному. Так, на думку Т. Куруса електронне урядування є комплексним політико-правовим явищем, що використовує інформаційно-комунікаційні технології для вдосконалення взаємодії держави з громадянами та бізнесом [1, с. 73]. При цьому UNESCO визначає його як використання ІКТ публічним сектором задля поліпшення обміну інформацією і поставки послуг урядом, надихання громадян брати участь у прийнятті рішень, а також зробити діяльність уряду прозорою, ефективною і підзвітною [2, с. 30]. Певну ясність вносить дефініція, яка закріплена в Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. У зазначеному правовому акті електронне урядування розглядається як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [3].

Серед основних сфер електронного урядування в Україні, до яких традиційно відносять е-уряд, е-державу, е-суд, е-парламент, е-медицину, е-культуру тощо, головною виступає електронний уряд (е-уряд). В попередній Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. електронний уряд розглядався як єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування між собою та громадянами й суб'єктами

господарювання [4]. На наш погляд, більш вдалим є визначення, яке дає Н. Бакуха. Він розуміє е-уряд як сучасну концепцію, що орієнтована на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему державного управління для підвищення ефективності, прозорості та зручності взаємодії між урядом, громадянами та бізнесом [5, с. 893].

Загалом можна виділити три ключові етапи правового регулювання впровадження е-урядування в Україні, що беруть свій початок з 2002 року, а саме з видання Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» від 01.08.2002 р. № 683/2002 [6].

Перший етап формування вітчизняного електронного урядування охоплює 2002-2009 роки. В цей період приймалися нормативні акти, що були спрямовані на забезпечення гарантій доступу громадян до інформації органів публічної влади та закріплюється статус електронного документа [1, с. 76].

На другому етапі, що датується 2010–2019 роками, прийнято ряд нормативних актів, які забезпечують стратегію е-урядування шляхом розширення доступу до публічної інформації та адміністративних послуг. Зокрема, у 2010 році Кабінет Міністрів України схвалив вже згадану раніше Концепцію [4], де вперше закріплено поняття е-уряду, напрями та засоби розв'язання проблем, що пов'язані із його впровадженням у межах 2011–2015 років. У 2017 році Кабінет Міністрів України схвалив наступну Концепцію [3], реалізація якої була спрямована на підтримку координації та співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з метою досягнення необхідного рівня ефективності та результативності е-урядування, розвиток ідеї реформування державного управління та децентралізації на основі широкого застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій по всій країні. Також цей етап характеризується зростанням взаємодії між суб'єктами суспільних відносин в області е-урядування, розвитком відповідної інфраструктури (зокрема, початком повноцінної роботи ЦНАП в Україні), а також активним використанням загальнодоступних державних реєстрів і програмних комплексів, на основі яких здійснювалась подібна взаємодія [1, с. 77-80].

Третій етап, який розпочався у 2019 році і діє до цього часу, відзначається активізацією впровадження е-урядування. Ключовим аспектом подібної інтенсифікації розвитку можемо вважати створення Міністерства цифрової трансформації України, яке стало головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики, зокрема у сферах електронного урядування та електронної демократії [7].

Наразі ж, враховуючи збройну агресію РФ проти України, сфера е-урядування намагається адаптуватися до нових викликів та вимог воєнного часу, характеризується повноцінним запровадженням великої кількості електронних реєстрів та програмних комплексів в означеній галузі.

Не менш важливим питанням для нашого дослідження є загрози із якими зіштовхуються на практиці ініціативи електронного урядування. Умовно ми

поділимо їх на два різновиди: проблеми об'єктивного характеру та проблеми суб'єктивного характеру. До першого виду слід віднести загрози, що стосуються безпеки даних, зокрема запобігання несанкціонованому доступу або крадіжці. Так, оскільки е-урядування централізує оцифровані бази даних у взаємопов'язаних системах, збільшуються відповідні ризики, попри існуючі засоби контролю доступу. Проблемою суб'єктивного характеру є скептицизм і небажання серед державних службовців, з яким стикаються органи влади та адміністративні структури. Через побоювання з приводу збереження робочих місць або незнання технологій, державні службовці, які звикли до звичних робочих процесів, можуть чинити опір впровадженню е-урядування [8, с. 80-82].

Подолання або принаймні зменшення негативного впливу на розвиток електронного урядування окреслених проблем убачається в наступному. Так, щодо ризиків кібербезпеки необхідним є прийняття з боку держави комплексних стратегій, які включатимуть надійні протоколи кібербезпеки, постійний аудит систем і регулярне навчання співробітників. У другому ж питанні варто зосередитись на розвитку культури інновацій і забезпечення належного навчання державних службовців, що знизить побоювання та сприятиме поступовому входженню е-урядування до бюрократичних структур [8, с. 80-82].

Незважаючи на існування проблемних питань, електронне урядування має також позитивні тенденції. До них можна віднести наступні: удосконалення електронних платежів та інтернет-банкінгу, що сприятиме оплаті адміністративних електронних послуг; розвиток системи електронних порталів органів публічної влади; розвиток інституту електронних петицій; узгодження нормативно-правової основи процесу електронної ідентифікації користувачів системи е-урядування; тестування спец-порталів із надання адміністративних та інформаційних онлайн-послуг тощо [1, с. 84].

Таким чином, проведене дослідження теоретичних і практичних аспектів розвитку електронного урядування в Україні дало змогу: по-перше, визначити сутність та складові елементи е-урядування, головним з яких виступає електронний уряд (е-уряд); по-друге, виділити три ключові етапи правового регулювання впровадження е-урядування в Україні; по-третє, виявити проблеми об'єктивного та суб'єктивного характеру, із якими зіштовхуються на практиці ініціативи електронного урядування та вказати на можливі шляхи їх подолання; по-четверте, вказати на позитивні тенденції розвитку електронного урядування в Україні. Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в публічно-правовій сфері відносин держави з громадянами є важливим фактором формування нового типу «цифрової держави», орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Список використаних джерел:

1. Курус Т. Нормативно-правове регулювання електронного урядування в Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. № 19. С. 73-92.
2. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. №. 3. С. 26–35.

3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 29.11.2024).

4. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 № 2250-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-p#Text> (дата звернення: 29.11.2024).

5. Бакуха Н. Поточний стан і виклики впровадження електронного уряду в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 8(36). С. 893-901.

6. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади : Указ Президента України від 01.08.2002 № 683/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/683/2002#Text> (дата звернення: 29.11.2024).

7. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Каб. Міністрів України від 18.09.2019 № 856 : станом на 1 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-p#Text> (дата звернення: 29.11.2024).

8. Чуба Н. В. Розбудова електронного урядування: загрози та виклики. *Публічне урядування*. 2024. (2 (39)). С. 78-84.

Науковий керівник:
Обрусна Світлана Юріївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького